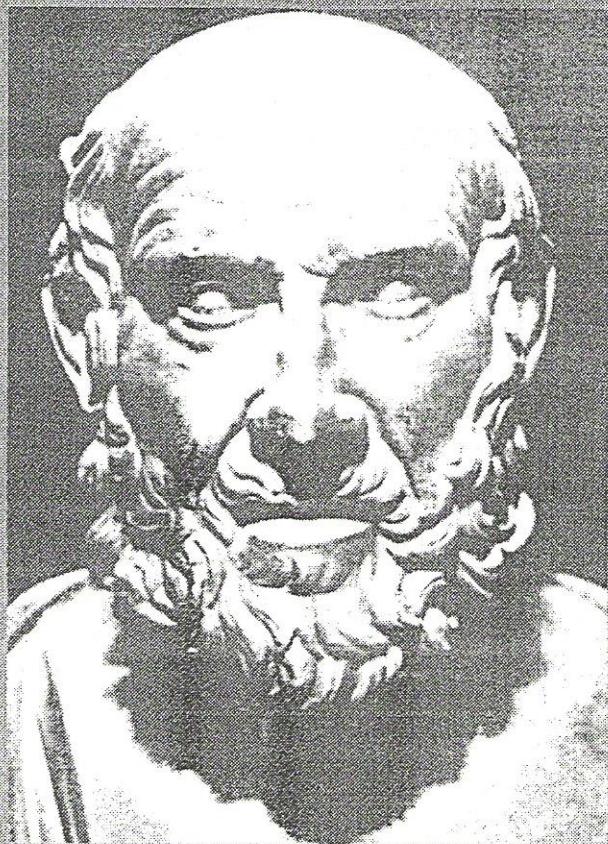
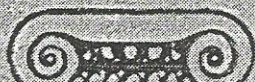

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ
ΚΑΙ
ΙΑΤΡΙΚΗ

ΑΝΑΤΥΠΟ
ΕΙΟΥ Γ. ΦΑΝΑΡΑ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Γ. ΦΑΝΑΡΑΣ

**Η ΤΕΧΝΗΤΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ
ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ:
ΚΑΤΑΔΙΚΗ Ή ΑΠΟΔΟΧΗ;**

ΑΝΑΤΥΠΟΝ ΕΚ ΤΟΥ

«ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗ»

[σελ. 303-307]

Η ΤΕΧΝΗΤΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΔΙΚΗ Ή ΑΠΟΔΟΧΗ;

Τα τελευταία χρόνια αρκετές έρευνες και στατιστικές αναφέρονται στο φαινόμενο της μείωσης της γονιμότητας του ανθρώπου και προειδοποιούν για τις επιπτώσεις του¹. Το πρόβλημα συνδέεται με το γνωστό οικολογικό πρόβλημα, δηλαδή με τη μόλυνση του περιβάλλοντος, τη ρύπανση της ατμόσφαιρας, των υδροβιοτόπων και των θαλασσών, την καταστροφή της ζώνης του όζοντος, την υπερβολική καλλιέργεια του εδάφους. Επιπλέον άλλες μορφές κατάχρησης, όπως η ρύπανση με χημικές ουσίες, δηλαδή με φυτοφάρμακα και βιομηχανικά απόβλητα, επηρεάζουν αρνητικά τη γονιμότητα του ανθρώπου.

Ωστόσο, στο πρόβλημα αυτό μπορούν να αντιταχθούν τα επιτεύγματα της σύγχρονης ιατρικής επιστήμης και συγκεκριμένα της γενετικής, η οποία προσφέρει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να επιλύει σε ικανοποιητικό βαθμό τα προβλήματα της γονιμότητάς του και να αποκτά παιδιά με τεχνητό τρόπο, σε εργαστηριακό περιβάλλον.

Η Χριστιανική Ηθική, εκτός από τα προβλήματα που σχετίζονται με το οικολογικό πρόβλημα, ασχολείται και με τα βιοηθικά προβλήματα. Μέρος του συνόλου των θεμάτων αυτών αποτελεί και η υποβοηθούμενη αναπαραγωγή: η τεχνητή σπερματέγχυση και η εξωσωματική γονιμοποίηση.

Στην Ελλάδα, αλλά και σε άλλες χώρες, που εφαρμόζεται η υποβοηθούμενη αναπαραγωγή, παρατηρείται το εξής παράδοξο φαινόμενο: ένας σημαντικός αριθμός γυναικών προστρέχει στη βοήθεια της ιατρικής για να απαλλαγεί από το βάρος μίας ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης με την άμβλωση (υπολογίζονται στην Ελλάδα σε 200.000 ετησίως), ενώ άλλες οικογένειες, ικανές σε αριθμό και με αυξητική τάση ξοδεύουν αρκετά χρήματα, κόπο, χρόνο και ελπίδες, ώστε να καταστεί δυνατή η επιθυμία τους για απόκτηση ενός παιδιού με τεχνητό τρόπο.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία δεν έχει πάρει ακόμη επίσημη θέση για το θέμα αυτό. Αλλά και η Χριστιανική Ηθική δεν έχει αποφανθεί για το πρόβλημα της τεχνητής αναπαραγωγής του ανθρώπου με σαφή και ξεκάθαρο τρόπο. Δεν απουσιάζουν όμως οι μελετητές που ασχολούνται σοβαρά με το θέμα για τη διατύπωση συγκεκριμένης θέσης και προοπτικής. Η ηθική αξιολόγηση φαίνεται να καθυστερεί, εξαιτίας της συνεχόμενης μεταβολής των νέων ανακαλύψεων της γενετικής, που αλλάζουν διαρκώς τα υπάρχοντα δεδομένα. Η έλλειψη πληροφόρησης και γνώσης των μεθόδων της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, που συνήθως οδηγεί στην δίχως διάκριση καταδίκη τους ή στην αποδοχή τους με μοναδικό σκοπό την επίτευξη της τεκνογονίας, δεν βοηθά στη λύση του προβλήματος.

Στην παρούσα ανακοίνωση είναι δύσκολη η διεξοδική ανάλυση των μεθόδων της τεχνητής αναπαραγωγής, που είτε θα μπορούσαν να γίνουν αποδεκτές από ηθική άποψη, είτε καταδικάζονται απερίφραστα. Απλά εδώ σημειώνεται ότι η ομόλογη τεχνητή σπερματέγχυση ή η ομόλογη εξωσωματική γονιμοποίηση, δηλαδή η χρήση σπέρματος και ωαρίου μόνο από τους δύο συζύγους, που γίνεται εργαστηριακά με ιατρική επίβλεψη και ευθύνη, δημιουργεί τα λιγότερα ηθικά προβλήματα και διλήμματα, που συνίστανται κυρίως σε εκτροπικές μεθόδους και πρακτικές χρησιμοποιούμενες ως τώρα όχι μόνο στον ελλαδικό αλλά και στον ευρύτερο ιατρικό χώρο³.

Αντίθετα, η συμμετοχή τρίτου μέρους στη διαδικασία, δηλαδή η χρήση σπέρματος δότη ή ωαρίου δότριας (ετερόλογη γονιμοποίηση) δημιουργεί σημαντικά ηθικά προβλήματα και αντιρροήσεις για την αποδοχή της μεθόδου από τη Χριστιανική και μάλιστα την Ορθόδοξη Ηθική. Το σύνολο των Ορθοδόξων μελετητών απορρίπτει την ετερόλογη τεχνητή αναπαραγωγή με το σκεπτικό ότι η διείδυση ξένου μέρους δημιουργεί πρόβλημα στην έννομη συζυγία και στην εξ αυτής παιδοποιία. Μάλιστα, διατυπώνεται ο χαρακτηρισμός για *ιδίωτο μορφή μοιχείας* και σημειώνεται ο υπαινιγμός για *νοθεία του γένους*⁴.

Η χριστιανική ηθική επειδή θεωρεί ότι η ένωση των γαμετών και η εμπύχωση του γονιμοποιημένου ωαρίου αποτελούν μυστική και μυστηριακή στιγμή, τονίζει το σεβασμό στην ανθρώπινη ζωή από την πρώτη στιγμή της σύλληψης, αν και αυτή δεν μπορεί να προσδιορισθεί με αντικειμενικότητα. Για το λόγο αυτό, η εξωσωματική γονιμοποίηση δεν γίνεται αποδεκτή αβασάνιστα και συχνά η υποκατάσταση του ρόλου του Θεού από τον γονιολόγο ιατρό, σημειώνεται με καχυποψία και κριτική διάθεση. Όμως, απ την άλλη, η χριστιανική παράδοση έχει σεβαστεί την ιατρική επιστήμη και τη βοήθεια που προσφέρει για να απωλώνει τον ανθρώπινο πόνο.

Επιπρόσθετα, εμπλέκονται και άλλοι συνδυασμοί μεθόδων, όπως για παράδειγμα η δανεική ή υποκατάστατη μητρότητα για την οποία εμφανίζεται

διαφορετική αντιμετώπιση από ηθική άποψη. Αυτό οφείλεται κυρίως στη μεταβολή των δεδομένων στην εφαρμογή της μεθόδου, καθώς η εμπλοκή τρίτου μέρους στην αναπαραγωγή, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, μπορεί να είναι ανεκτή. Για παράδειγμα, η εφαρμογή της ομόλογης εξωσωματικής γονιμοποίησης και η εμφύτευση του εμβρύου στη δανεική μητέρα, πιθανόν σε συγγενικό πρόσωπο του ζεύγους - μόνο για κιοφορία- και η μετά τον τοκετό απόδοση του τέκνου στους γονείς, εγείρει τις λιγότερες ηθικές αντιρρήσεις και πιθανόν αποτελεί προσφορά και θυσία, δίχως οικονομικές συμφωνίες και ανταλλάγματα 5.

Αντίθετα, όταν δημιουργούνται παιδιά σε εργαστηριακό περιβάλλον και δίνονται σε στείρα ζευγάρια, τότε εγείρονται σημαντικά ερωτήματα, όπως: για ποίο λόγο έρχεται στη ζωή ένας άνθρωπος, με πέντε (5) γονείς και ένα (1) ιατρό, ο οποίος ουσιαστικά ρυθμίζει την όλη διαδικασία αναπαραγωγής;

Οι ορθόδοξοι συγγραφείς που έχουν ασχοληθεί με το θέμα της ανθρωπίνης τεχνητής αναπαραγωγής έχουν αποδεχθεί και τονίσει ότι μπορεί να γίνει δεκτή η ομόλογη τεχνητή σπερματέγχυση και η εξωσωματική γονιμοποίηση, όταν εμφυτεύονται όλα τα γονιμοποιημένα ωάρια στη μήτρα της γυναίκας. Επιπρόσθετα, η νέα μέθοδος μικρογονιμοποίησης, η ενδοκυτταροπλασματική έγχυση σπερματοζωαρίου (ICSI) στο ωάριο δίνει τη δυνατότητα γονιμοποίησης σε στείρα ζευγάρια. Δεν χρησιμοποιείται σπέρμα δότη, αλλά γίνεται λήψη σπερματοζωαρίων ή σπερματιδίων από το σύζυγο, ακόμη και όταν παρατηρείται βαριά περίπτωση ανδρικής στειρότητας, δηλαδή αζωοσπερμία. Η μέθοδος αυτή πρέπει να επικροτηθεί από την ορθόδοξη άποψη. Συνεπώς, η χριστιανική ηθική δεν αντιτίθεται στα ιατρικά επιτεύγματα, όταν αυτά προϋποθέτουν το σεβασμό στην ανθρωπινή ζωή. Ωστόσο, ανησυχεί για τη βοήθεια που παρέχει η γενετική σε ιδιόμορφες καταστάσεις κοινωνικής ζωής, προβάλλοντας νέα ήθη.

Όταν για παράδειγμα, με την εξωσωματική γονιμοποίηση προσφέρεται η δυνατότητα στα ομοφυλόφιλα ζευγάρια να αποκτήσουν τέκνα δεν είναι δυνατό να μην αντιδρά η χριστιανική ηθική, ούτε επίσης είναι δυνατό να μη τηρείται κριτική στάση όταν η κλωνοποίηση του ανθρώπου προβάλλεται ως επίτευγμα. Η κατάψυξη και ο πειραματισμός των ανθρωπίνων εμβρύων αποτελούν γενικά ηθικά απορριπτές πρακτικές.

Άρα, το αρχικό ερώτημα της ανακοίνωσης για την καταδίκη ή την αποδοχή της τεχνητής αναπαραγωγής του ανθρώπου έχει σχέση με το βαθμό παρέμβασης της ιατρικής σε όσα η χριστιανική πίστη θεωρεί ότι ανήκουν στη δικαιοδοσία του Θεού. Η ετερονομία της ηθικής αυτής κρίσης, πίστης και ζωής ακολουθείται από ικανό αριθμό ανθρώπων, οι οποίοι δεν έχουν λύσει ακόμη τα προβλήματα της υπογονιμότητάς τους, είτε λόγω έλλειψης πληρο-

φόρησης, είτε λόγω καχυποψίας προς τη λειτουργία των νέων μεθόδων της τεχνητής αναπαραγωγής.

Συνοψίζοντας παρατηρούμε τα εξής:

α. Το οικολογικό πρόβλημα συνδέεται με το παρατηρούμενο πρόβλημα της υπογονιμότητας και απασχολεί ολοένα και περισσότερους συζύγους.

β. Η Ορθόδοξη Χριστιανική Ηθική οφείλει να εξετάζει προσεκτικά τα νέα επιτεύγματα της γενετικής, ώστε να αποφανθεί με σαφήνεια, καθώς τα θέματα της τεχνητής αναπαραγωγής συνδέονται στενά με καιρία θέματα, όπως είναι ο σεβασμός της ανθρωπίνης ζωής από τη σύλληψη και η ιερότητα του ανθρωπίνου προσώπου.

γ. Η πληροφόρηση του λαού κρίνεται απαραίτητη και σ αυτό μπορεί να βοηθήσει ο τύπος και η τηλεόραση, όταν οι νέες μέθοδοι και δυνατότητες προβάλλονται με ενάργεια και ακρίβεια, δίχως εντυπωσιασμούς, που αποκρύπτουν την « των πραγμάτων αλήθεια ».

δ. Η παρατηρούμενη επιφυλακτικότητα για τα επιτεύγματα της βιοϊατρικής είναι έως ένα βαθμό δικαιολογημένη, ωστόσο πρέπει να αναγνωρισθεί η προσφορά της γενετικής επιστήμης σε αρκετούς τομείς. Δεν είναι σωστό να τονίζεται μόνον ο κίνδυνος της κλωνοποίησης του ανθρώπου και ο πειραματισμός στα έμβρυα ανθρώπινα έμβρυα όταν μέσα από τα νέα ιατρικά επιτεύγματα γίνεται προσπάθεια να επιλυθούν σημαντικά ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα, όπως αυτό της ανθρωπίνης υπογονιμότητας και στειρότητας.

ε. Τέλος, η συνάντηση και ο διάλογος της Χριστιανικής Ηθικής με την Ιατρική μπορεί να αποφέρει θετικά αποτελέσματα, όταν μέσα από καλόπιστη και δίχως εμπάθεια κριτική, δίνονται προοπτικές και λύσεις σε όσους αγωνιούν για το σεβασμό και την αξιοπρέπεια του ανθρωπίνου προσώπου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Michael Lemonick, «Not so fertile ground», Time 9/1994. - «Whats wrong with our sperm?», Time 3/1996. πρβλ. David Nicholson-Lord, «Τα δέκα κακά της μοίρας μας», εφημ. Το Βήμα, 30.3.1997, σελ. 3-6.
2. βλέπε Fr. John Breck, «Biomedical Technology: Of the Kingdom or of the Cosmos?», St. Vladimirs Quarterly Vol.32, No 1, 1988, pp. 5-26.
3. βλέπε, Ανέστη Κεσελόπουλου, «Προβλήματα βιοηθικής στο σχολείο και στην κοινωνία», στα Πρακτικά του Β Συνεδρίου Παγκρήτειας Ένωσης θεολόγων, Ηράκλειο 1996.
4. Γεωργίου Μαντζαρίδη, Εισαγωγή στην Ηθική. Η ηθική στην κρίση του παρόντος και την πρόκληση του μέλλοντος, Θεσσαλονίκη 1993, σελ. 92.

5. Στην Θεσσαλονίκη εμφανίστηκε η περίπτωση δανεικής μητέρας, η οποία κρυφόρρησε και γέννησε το παιδί του αδελφού και της νύφης της, με ομόλογη εξωσωματική γονιμοποίηση. βλ. Βασιλείου Φανάρα, «Το πρόβλημα των δανεικών μητέρων, Μία αδρή φηλάφιση του θέματος», περ. Κοινωνικές Τομές, τ. 74, Ατφ. 1996, σελ.182-183.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Γ. ΦΑΝΑΡΑΣ
ΥΠΟΨ. ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΣΤΗΝ ΗΘΙΚΗ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ Α.Π.Θ